AL VOLTANT DEL *PREGASCÓ* DE JOAN COROMINES. FITÒNIMS AMB UNA VOCAL ÀTONA FINAL APARENTMENT ANÒMALA EN OCCITÀ ARANÈS

ON JOAN COROMINES' *PREGASCON*. PHYTONYMS WITH A SEEMINGLY ANOMALOUS FINAL UNSTRESSED VOWEL IN ARANESE OCCITAN

Aitor Carrera
Universitat de Lleida
aitor.carrera@udl.cat

Resum: En consonància amb els fets fonètics *precatalans* que Joan Coromines va trobar en el territori del català nord-occidental pirinenc (i sobretot al Pallars), aquest mateix lingüista va referir-se a fets de fonètica *pregascona* a la veïna Vall d'Aran, per als quals fins i tot va suggerir una frontera territorial exacta. En aquest treball no només mostrem que aquesta frontera no existeix, sinó que ens interessem pels manteniments aparentment anòmals de *-o* àtona final (abundants en la toponímia) en alguns fitònims que Coromines mateix dona com a pretesos testimonis d'aquell fet lingüístic. No només sembla evident que algun cas citat pel gran lingüista català no té res a veure amb un manteniment excepcional d'aquella vocal, sinó que altres exemples poden ser comparats a formes amb *-o* àtona final que apareixen en múltiples zones del domini gascó en determinats contextos i per a certs referents, cosa que posa en dubte que els termes citats per Coromines puguin justificar la presència de varietats bascoides en una vall concreta.

Paraules clau: occità, gascó, toponímia, fitonímia, fonètica, substrat lingüístic, protobasc/aquità.

Abstract: In line with the *pre-Catalan* phonetic phenomena that Joan Coromines found in the territory of the north-western Catalan Pyrenees (and especially in the Pallars region), this linguist referred to *pre-Gascon* phonetics in the nearby Aran Valley, for which he even suggested an exact territorial boundary. In this study we not only show that this boundary does not exist, but we focus on the

Caplletra 74 (Primavera, 2023), p. 53-79. ISSN 0214-8188, ISSN versió electrònica 2386-7159
Rebut: 3/6/2021. Acceptat: 15/11/2021. DOI: 10.7203/Caplletra.74.26035

seemingly anomalous maintenance of the final unstressed *-o* (abundant in toponymy) in some phytonyms that Coromines himself offers as supposed evidences for that linguistic phenomenon. Not only does it seem obvious that some cases cited by the great Catalan linguist have nothing to do with a exceptional maintenance of that vowel, but other examples can be compared to forms with a final unstressed *-o* that appear in several areas of the Gascon domain in certain contexts and for certain references, which calls into question that the terms mentioned by Coromines could justify the presence of Basque varieties in a particular valley.

Key words: Occitan, Gascon, Toponymy, Phytonymy, Phonetics, Substratum, Proto-Basque/Aquitanian language.

1. *PRECATALÀ* I *PREGASCÓ*

Les tesis de Joan Coromines sobre el substrat lingüístic de l'àrea de l'actual nord-occidental pirinenc són ben conegudes, fins al punt que en determinats àmbits han esdevingut un «veritable dogma» (Rabella 2007: 202). La presència pretèrita de modalitats bascoides en aquella zona i l'existència de situacions de bilingüisme bascoromànic estarien apuntalades, segons l'insigne filòleg, per la presència d'una sèrie de particularitats fonètiques, sobretot incrustades en la toponímia, que se separen del que és canònic en català i que formen un inventari que es va anar ampliant amb el temps (Coromines 1936: 260-261; *ETC* I: 121-151). Els fets *dissidents* (o «no catalans»; Coromines 1936: 260) continuarien més enllà de l'eix pirinenc, perquè en l'àmbit aranès hi hauria igualment divergències amb relació al que és convencional en gascó i occità, una successió de *fets de fonètica pregascona* (Coromines 1990: 55-57) que fins tindrien una frontera precisa, ja que s'aturarien a les portes del terçó dels Quate Lòcs, la part més nord-occidental de la Vall d'Aran, on hi hauria hagut el límit de «notre dialecte basco-roman» (*ETC* I: 137-138):

> il est possible, à l'aide des lieux-dits, de tracer une frontière exacte de l'aire de cet ancien dialecte, qui en pays aranais arrivait jusqu'à les Bordes et Arres inclusivement, mais ne dépassait pas cette ligne vers le Nord. Les quatre derniers villages aranais (Bossost, Lés, Bausenn et Canejan) présentent déjà exclusivement une toponymie gasconne au type normal.

El catàleg d'*anomalies* fonètiques gascones és més reduït que el català i hi ha també diferències substancials en el repertori, per l'absència de certs fets i l'aparició d'altres fenòmens. Coromines inventaria els següents: conservació de *-o* i de *-e* àtones

(*Portièro, er Estanho, Pruedo, Monticalvo, eth Monte...*); monoftongació del diftong au (ipsos pausos > *Sospòdos*); -aria > *-èira* en comptes de *-èra* (*Vaquèira*);[1] diftongació de la vocal de -ĕllu (*Castièro*); absència de vocalització —i rotacisme eventual— de -l- preconsonàntic (*Pujoalbo, Pèdescals, Espiargo* < spinu albu); manca de palatalització de -lj- (*Salient* < saliente); pronunciació dental de -n' inestable (*Losero*[n], sense nasal velar ni caiguda de la consonant, les dues solucions presents en aranès); -s- > -[s]- en lloc de -[z]- (*Estanh dera Lò*[s]*a*);[2] -tr-, -dr- > *-dr-* i no pas *-ir-* (*Vedreda, Gilauèdre*), i, finalment, -cj- > *-ch-* en el sufix *-icho, -icha* (*Sacomicha*). Coromines (1990: 56) ja ens adverteix que es tracta d'una «llista certament incompleta», perquè, arribat el cas, no dubta a etiquetar de *pregasconisme* qualsevol fenomen lingüístic que s'escapi de les solucions ordinàries. D'aquesta manera, per exemple, el topònim d'Arties *era Solana dera Boisheta* esdevé un exemple de «-t- pre-gascona, bŭxēta 'els boixedars'» (Coromines 1990: 703), amb una manca de sonorització que no constava en l'inventari. Al cap i a la fi, els primers dubtes sobre aquests fets *pregascons* sorgeixen tan bon punt hom llegeix el mateix Coromines. Tot i la «frontière exacte» a Bossòst, no dubta a citar *Gilauèdre* o *Vedreda* com a exemples d'aquesta *pregasconitat* malgrat que es trobin a Canejan, més enllà del teòric límit. Tampoc no dubta a servir-se d'una explicació *pregascona* per a *Saleish*, ben endins de l'Estat francès, que segons ell podria venir de salarios, probablement a partir d'una etapa **Salèirs* (Coromines 1973: 224). De fet, fins i tot podríem demanar-nos si un cas com *Sent Guironç* (oficialment, *Saint-Girons*),[3] vila important del Coserans (al departament de l'Arieja), no podria vincular-se amb un dels fets *precatalans* que Coromines descriu per al Pallars immediat, on «[l]e g latin reste parfois vélaire» (*ETC* i: 126), cosa que sembla correspondre al que trobem en llatinismes adaptats en basc (Michelena 1987: 206; 2011: 186).[4] En aquest mateix sentit, si Coromines dona com a possible fet *precatalà* l'adaptació de f- llatina com a

1. A propòsit d'aquest resultat, recordem el que deia Coromines en un altre lloc, perquè és prou il·lustratiu: «dans le Haut Val d'Aran il y a même des faits, dus sans doute au parler bascoïde local, qui sont inconnus partout ailleurs sans excepter le Haut Pallars, par exemple *ei* de ai (*Aqueira, Aigoeires*, etc.)» (*ETC* i : 138).

2. De fet, Coromines arriba a considerar en un altre lloc que hi hagi *lòssa* (paral·lel al català *llossa*) més que no pas *lausa* (Coromines 1990: 545), tot i que admet que «en rigor, també podria ser duplicat de *llosa* amb *ss* sorda pre-catalana» (Coromines 1990: 545). En aquesta segona direcció apuntaria el fet que un dels noms de lloc que exemplificarien l'anomalia en el tractament de -n' final, *Loseron* («Pron. *luzerún*»; ibídem), sembla ser tradicionalment *Lo*[s]*eron*. Jaquetti (1961: 443) ja escrivia «Lucerún».

3. Incomprensiblement, Pojada (2009: 39) dona *Sent Guironç* només com a possibilitat secundària de *Sent Gironç*.

4. El mateix raonament seria vàlid, per exemple, per a un nucli de les Lanes, on la manca de palatalització de *g-* consta fins i tot en Palay (*DBGM*: 549). També és inexplicable que Boyrie-Fénié (2005: 249) doni *Viela-Sent Gironç* com a forma *normativitzada* del municipi.

oclusiva en algun topònim pallarès (*Posso* o *Pusso* derivats de FOSSUM, *Pine* sortit de FINIS; *ETC* I: 131), cosa que resulta igualment comparable a adaptacions que pot fer el basc de F- llatina (vegeu-ne casos, per exemple, a Michelena 1987: 205 o 208; 2011: 216-220), ell mateix (Coromines 1973: 242) veu un tractament d'aquest tipus en el topònim *Bauart*, un «*bag-* ou *bau-*, provenant de *fagus* 'hêtre'» (Coromines 1973: 242), en ple Comenge, ben bé uns quants quilòmetres al nord de la *ligne* que va dissenyar.

Ja es va observar en un altre lloc (Carrera 2020a: 320-324) que, contràriament al que deia Coromines, el terçó dels Quate Lòcs coneix realment fets que, segons el gran filòleg català, serien absents en aquesta zona. D'aquesta manera, la manca de palatalització de -LJ- en el topònim *es Paliars* (< PALEARES), en el límit entre Les i Bossòst, fins i tot seria un dels dos únics exemples del fenomen testimoniats fins ara a la Vall d'Aran. La manca de vocalització i rotacisme d'una lateral preconsonàntica en *Shishart* (< SAXU ALTU), al terme de Bausen (segurament comparable a *Montardo* < MONTE ALTU, per més que Coromines [1990: 55] hi volgués veure ARDU) en seria una altra mostra, per no esmentar les nombroses monoftongacions de AU a què tornarem a fer referència.

D'entrada, que l'inventari de *fets precatalans* sigui més ampli que no pas el de *fets pregascons* és degut a la circumstància que, en el primer cas, alguns fenòmens tenen un aire més *gascó* que no pas *precatalà*, amb la qual cosa la seua possible vinculació a un determinat tipus de substrat s'ha d'emmarcar en les explicacions que atribuïm a tals fets gascons. Es tractaria de casos com la caiguda de -N- intervocàlica (*Plau, lo Solau*),[5] la pròtesi vocàlica davant de R- inicial (*Montarroi, Montarredona...*) o el pas de -LL- a bategant (*Gariera, Varado*). I és que, ben mirat, l'inventari de Coromines ve a ser un calaix de sastre on van a parar trets que ni tenen una frontera territorial matemàtica ni són precisament homogenis. Entre les preteses anomalies *araneses* hi ha resultats que són normals en altres latituds occitanes. -ARIU, -ARIA > *-èir, -èira* (com en *Vaquèira*) és normal en gascó nord-occidental (*ALG* VI: 2072-2073) i fins i tot referencial en alvernès (Sumien 2006: 314), i pot representar simplement un estadi anterior a les realitzacions actuals. La conservació de les oclusives sordes intervocàliques reapareix a la vall d'Aspa o Varetons (Rohlfs 1977: 130; *ALG* VI: 2142; Elcock 1938: 33-127) i, si bé es podria posar al costat del que s'observa en basc quan adopta

5. Topònims idèntics apareixen a Bossòst, per als quals Coromines ha d'imaginar una «coincidència fal·laç» perquè se suposa que no és possible «la fonètica bascoide a la baixa Vall d'Aran» (Coromines 1990: 645). És evident, però, que assistim a un fet de cronologia relativa, en què *Plaus* posa de manifest una caiguda de -N- abans de la desaparició de la final, contràriament al mot comú *plan*. Sobre aquests topònims, vegeu el que es comenta a Carrera (2020a: 338-339).

formes llatines (Michelena 1987: 205-206; 2011: 185),[6] no deixa de ser un exemple de conservadorisme fonètic que segurament tenia una extensió superior (hom pot «présumer que ce phénomène ait embrassé primitivement une région beaucoup plus vaste»; Rohlfs, ibídem).[7] Si *gèdra* tindria un caràcter *pregascó* per oposició al *gèira* de Mèles en el tractament del grup -d'r-, no podem oblidar que *-dr-* (*gèdra, lèdra, èdra*...) té una àmplia presència en gascó i en llenguadocià (*ALG* I: 163; *ALLOc* I: 151; *ALLOr* I: 192).[8] En fi, si la manca de sonorització o de palatalització en alguns casos (o fins una bilabial vinculada a F- com les que hem vist més amunt) poden ser vistos com fets extremament conservadors en una zona de muntanya perifèrica, les laterals preconsonàntiques poden tenir resultats prou variats en occità mateix, cosa que pot incloure el rotacisme (vegeu Ronjat 1930-1941: I, 205-209). D'altra banda, hi ha teòrics *pregasconismes* que són solucions ordinàries a la Vall d'Aran (AU > *ò*: *pòc*, *tanpòc*, *lòsa*, *bascòja*, *posar*… fins i tot *hòrga* < *haurga* < FABR(I)CA, on [aw] és secundari) i a la meitat meridional de Gascunya (*ALG* VI: 2074), que anuncien el que passa en les llengües peninsulars veïnes. Fins i tot el resultat alveolar de -N' final després de tònica és perfectament normal en algunes àrees del gascó on es faria difícil de veure-hi el basquisme (*ALG* VI: 2170). En darrera instància, és fins a cert punt paradoxal de qualificar de *pregasconisme* un altre fenomen ben conegut pel *gascó* aranès: la diftongació *inesperada* de Ĕ en determinades formes (*flastièth* < *PESTELLU; *tortièth* < *TORTELLU; Carrera 2007: 63), que es manifesta també en topònims al sud dels Pirineus, «surtout en Ribagorce, jusqu'à la vallée de Boí inclusivement» (*ETC* I: 134). Altres diftongacions en l'ordre palatal (per exemple, davant de nasal; per tant, comparables a *Sabiena*, un altre *pregasconisme* segons Coromines 1990: 56) fins i tot entren prou endins en el territori de l'Estat francès (Carrera 2005: 205-250). És cert que tots aquests fets, si es produeixen simultàniament, poden ser indicatius. Però, més que d'una qualitat determinada del substrat (cosa unívoca i automàtica segons Coromines), potser poden sobretot aportar-nos informació sobre processos d'anivellament amb el sistema gascó i occità tal com el coneixem avui, després d'etapes de polimorfisme en què la solució

6. El mateix podríem dir per a les sonoritzacions aparentment *hipercorrectes* (vegeu *ALG* VI: 1243) i fins i tot per als ensordiments de sonores llatines que afecten zones dels Pirineus gascons (vegeu-ne, per començar, tots els exemples que reporta Rohlfs 1977: 127-140).

7. Coromines (1972: II, 133-135), però, insistia a dir que els eventuals casos més enllà d'Aspa o Varetons «no son palabras pertenecientes en sí a las hablas en cuestión. En el fondo son vasquismos».

8. Aquest cas concret seria, segons Ronjat (1930-1941: II, 226), un «traitement savant», però ell mateix es refereix —com tornarem a remarcar més avall— a *-dr-* per *-tr-* com un estadi «rom. [roman] très ancien» (Ronjat: II, 220). No oblidem, per altra banda, la possibilitat de tractaments populars d'aquest mot en -[w]*r-* (ibídem).

més difosa en el sistema o més innovadora s'ha acabat imposant amb més o menys fortuna i deixant més o menys pòsit pel camí, encastat en els noms de lloc.

2. LA PRESÈNCIA *ANÒMALA* DE *-O* EN LA TOPONÍMIA I EN ALGUNS FITÒNIMS

Si hi ha una qüestió que sobresurt especialment en l'inventari de *pregasconismes*, és la de la presència *anòmala* de *-o* en desenes de topònims del país (o fins el manteniment de *-e* en alguns casos),[9] cosa que ja va atreure l'atenció de Coromines en el seu primer article científic (Coromines 1925). El nombre de casos amb aquella vocal àtona final no és en cap cas anecdòtic, i es concentra sobretot a les parts central i alta d'Aran (Coromines 1990: 55):

> l'extensió geogràfica del fenomen no és general, sinó netament delimitada, car aquests noms manquen del tot en el terçó final, *QL* [es Quate Lòcs], no són gaire nombrosos en la part de *Lair* [Lairissa] a la dr. de la Garona, però des d'allí en amunt apareixen en massa cada cop més gran fins al capdamunt, o sigui fins a les serres que separen la Vall d'Aran de la de Benasc, i de Ribagorça fins al Pallars, on endemés continuen en gran abundància, i amb no menor contradicció, amb la fonètica del català local.

És ben probable, doncs, que en les zones més enlairades de la Vall d'Aran, *-o* àtona final es mantingués durant un període més prolongat que no pas a la part baixa, perquè els exemples toponímics en són realment nombrosos.[10] Coromines, que torna a relacionar inequívocament aquest fet amb el basc, afirma que el fenomen fins i tot afectaria algunes peces lexicals corrents de tipus fitonímic o topogràfic (*ETC* I: 122):

> Dans le Haut Pallars il y a même des cas sporadiques de *-o* conservé dans des appellatifs, qui d'ailleurs sont toujours des noms d'accidents du terrain ou de plantes sauvages, c'est à dire des mots apparaissant surtout dans la toponymie: *cinglo* 'falaise' à Cardós, Vall Ferrera et vallées voisines (*BDC*, XXIII, 260), *ginebro* 'genièvre' (à Alós, Boí, Barravés et Haut Isàvena, mais *ginebre* du côte [*sic*] de Sort et de Tremp ainsi que sur la Ribagorçana à partir de Sopeira: Krüger, *Die Hochpyr.*, A I, 32), *espinalgo* spinus albus à Senet (ibid., 52).

9. Quantitativament els exemples aranesos d'aquesta mena semblen menys nombrosos que no pas els de l'altre costat de la serralada (Coromines 1936: 260; *ETC* I: 122-123), ja que Coromines (1990: 55) amb prou feines aporta casos com *Montlude, era Monide* i *eth Monte* a més de casos de *-i-* en «compostos» com *Monticalvo, Marimanha* o *Varicauva*. Curiosament, situa *era Monide* a Canejan (*OnomCat* V: 321), on no hi hauria d'haver *fets de fonètica pregascona*. Hem obtingut aquest topònim a Marcatosa, al centre de la Vall d'Aran.

10. Coromines en dona gairebé una cinquantena en un únic paràgraf, entre els quals els noms dels terçons de *Castièro* o *Pujòlo*, a més d'altres casos ben coneguts com el seu apreciat *Montardo*.

Un comentari semblant, i molt més explícit pel que fa a la qüestió del substrat, apareix en la ressenya de l'obra de Rohlfs (Coromines 1972: II, 136):

> A la misma causa hay que atribuir los casos de conservación de *-o* latina recogidos por Rohlfs […], y otros com el pallarés *cinglo* 'risco' < CINGULUM; pallar. *balestros*; aran. *gìmbrou*, aurois *yémbrou* < JENIPERUM. El vasco en sus préstamos latinos ha consevado hasta ahora la -U final: *aphezpucu, pekatu, patu, ipuru* (= *gìmbrou*) etc.

Coromines (1990: 55) ja inclou en l'inventari una forma comuna de l'aranès, però en la monografia de 1990 amplia el catàleg occità amb altres peces lexicals:

> Conservació de la *-o* àtona final. N'hi [ha] també alguns exemples en noms comuns, sobretot en plantes: *gimbro, beledro* [*sic*], *clopo, haro* i (a penes subjecte a reserva) *hereixo* [*sic*]; i algun animal, etc., com *sapo*

Fins si deixem de banda el nom del gripau (que podria ser un meridionalisme),[11] sembla que en diversos casos parlem de mots que mantenen una vocal àtona final *-o* que, en cas de caiguda *regular*, esdevindrien monosíl·labs. És ben conegut el cas de *haro*, que es manifesta sense *-o* únicament a Canejan (*har* ja és la forma de Sandaran, de qui ho treu Coromines; Carrera 2015: 72).[12] Aquest mot, paral·lel a «la forma pre-catalana *faro*» (*DECat* III: 881), també té aplicacions toponímiques, cosa que podria contribuir al fet que presentés aquesta fesomia inusual. Aquesta possibilitat, que Coromines (1990: 496) troba a Vielha, ens consta també en altres pobles com Garòs.

Un cas particular és *clopo* (que alterna amb *clop* o *cloc*), que té l'origen en una base *CLŌPPU i disposaria de parents itàlics (*REW*: 6655) o fins mossàrabs (*DECH* II: 391). A diferència de l'anterior, ja es tracta d'un exemple fitonímic, que d'altra banda, segons les nostres dades, presenta alguns fets inusuals que necessitaran algun dia una aproximació monogràfica. Tot i que també aparegui al Coserans (ja sense vocal final; vegeu *ALF* V: 1008; *ALG* I: 153; Schöntaler 1937: 58; Rolland 1896-1914: X, 203) i que en pallarès hi hagi *clop*, Coromines (1931: 402) va arribar a sostenir (com Séguy 1948: 94) un origen manllevat, cosa que seria contradictòria amb la seua *pregasconitat*.

11. Segons l'*ALG* (I: 40) la forma *sapo* apareix en una sèrie de zones pirinenques (Aran, Luishon, Uelh, Àrreu, Varetja, Gavarnia, Arrens i valls bearneses) però també cap al Baix Ador. Si bé Coromines (1990: 684; *DECH*,V: 157) el considera autòcton (i la seua àmplia presència territorial als Pirineus sembla que vagi en aquesta direcció), Séguy creu que és un dels «emprunts à l'espagnol» (vegeu, per exemple, Séguy 1950: 87; i, de fet, també el *DECH* V: 157).

12. Se sap que a Les encara s'usa la forma *haro*, que en altres llocs on es té constància de la tradició de cremar l'avet el dia de Sant Joan o s'usa el terme en alguna altra aplicació (es Bòrdes, Vielha, Betren, Garòs, Arties) pot haver esdevingut *taro* per aglutinació del segment consonàntic de l'article definit (*eth haro* > *eth taro*).

S'imposa de dir, doncs, que *-o* àtona final pot mantenir-se de manera excepcional, talment com en la toponímia, en algunes formes comptades i molt especials, perquè *haro* o *clopo* no permeten, per ara, cap altra explicació satisfactòria que no sigui aquesta. Això podria ser vist com un símptoma d'un cert retard —per oposició a altres latituds gascones o occitanes— en la caiguda d'aquella vocal velar àtona (per contra, la de *-e* seria, a primera vista, més matinera, com mostrarien els exemples escadussers de presència *anòmala* de *-e* àtona en alguns pocs noms de lloc).[13]

Recordem, però, que Coromines cita també els casos de *gimbro*, *velèdro* (de fet, «beledro») i fins i tot *herèisho*, tres fitònims, com a evidències *pregascones*. Tot seguit analitzarem en detall aquests termes, tant a propòsit de la vocal final com d'altres aspectes formals que els afectin. Per fer-ho, ens servirem de les informacions obtingudes en disset poblacions araneses d'ençà de 1998, moment en què vam iniciar les enquestes dialectològiques a la Vall d'Aran.

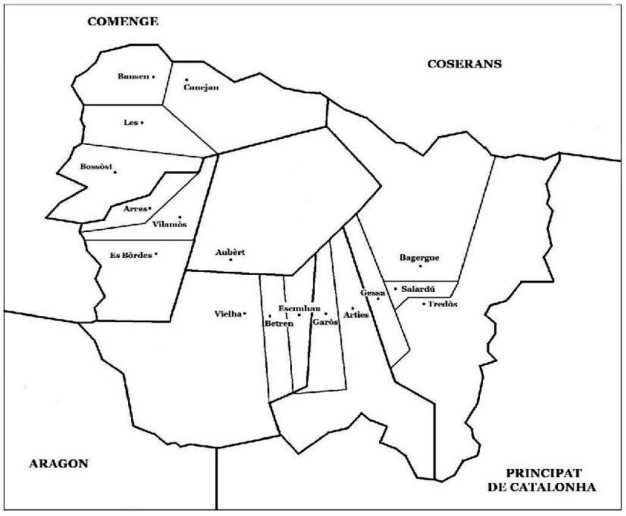

Mapa 1. Punts d'enquesta

13. Això té un encaix simptomàtic amb una consideració que emeten Sauzet i Brun-Trigaud (2014: 497) i que, al cap i a la fi, situa els nostres parlars, no pas en una dinàmica *bascoide*, sinó en un marc gascó i occità: «la casuda de *-e* finala a degut èsser mai aboriva que la de *-o* finala. Un tal òrdre es coerent amb l'existéncia de l'italoromanic (*stricto sensu*) que consèrva *-o* e *-e* finalas en oposicion amb l'iberoromanic (totjorn *stricto sensu*: castelhan e portugués), que consèrva *-o*, mas non pas *-e*. L'occitan e notadament lo gascon auriá traversat un estat «iberic» entre l'estat inicial romanic comun (conservat en italian) e son estat istoricament atestat (sens *-o* ni *-e*)».

3. ALGUNS FITÒNIMS APARENTMENT ANÒMALS: *HERÈISHO, GIMBRO, VELÈDRO*

3.1 *Herèisho*, 'freixe'

Sigui amb més o menys fortuna en la transcripció o en la transliteració (i fins amb un *h-* inicial etimologitzant),[14] diverses publicacions atesten una forma que avui, en aranès, representaríem *herèisho*. És el cas de Soler i Santaló (1998: 31, 358), Condò (1914: 12) o Equip (1980b). Aquest també és el mot que Séguy va obtenir a Casau i el que consta a l'*ALG* (I: 157) per a aquesta localitat (òbviament, sense aspiració inicial). Al costat de *herèisho*, però, hi compareix *herèishe*, normalment associat a determinades poblacions. El mateix Séguy (1953: 86) va recollir *herèishe* a Canejan (com a Mèles), cosa que també va fer Heyns (1938: 135), i el mot consta un altre cop a Bersach (1983: 105), de Les. El mateix terme figura a Campá (1983: 35, 41-42), de Bossòst, que el dona igualment per a Bausen i Canejan. Algun treball assenyala totes dues formes sense més precisions (Comission 1984: 44; *herèisho* i *herèishe*) i fins i tot una tercera, *hrèisho* (Comission 1984: 76), catalogada de «vg» (*vulgar*) per un autor (Vergés 2009: 309) tot i que deu tenir un origen lexicogràfic a l'Hexàgon. Tot plegat no és contradictori amb el fet que Bernhard (1987: 40) situés [e]r*èish*[u] en sis poblacions (Vilamòs, Arròs, Vielha, Garòs, Gessa i Arties) i [e]*rèish*[e] a Bausen i Les. La combinació de totes aquestes informacions mostra que *herèishe* apareix repetidament vinculat als Quate Lòcs, contràriament a *herèisho*. Amb prou feines hi ha alguna nota discordant esporàdica, com Krüger (1995: 58, 60), que sembla que doni [e]*rèish*[u] tant per a Tredòs com per a la vall de Toran.

Les dades de Coromines (1990: 499) s'adiuen perfectament amb el que hem descrit, ja que recull *herèishe* als Quate Lòcs (a Bausen i Canejan amb aspiració inicial) i al mateix temps assegura que *herèisho* (sense aspiració i amb -[u]) és la forma comprovada «a 25 p., des d'*Aes* [Arres] i *Bo* [Es Bòrdes] fins a *Tr* [Tredòs], *Sal* [Salardú], *Bag* [Bagergue] i *Mg* [Montgarri]».[15] La conclusió era d'esperar (ibídem):

14. Sobre la realització aspirada, possible a l'extrem baix-aranès, vegeu sobretot Carrera (2008: 14-16).

15. Un únic cas escaparia a aquesta distribució, i encara no afectaria la final. A Vielha també hi hauria obtingut [ej]*rèisho*, on ja no parlaríem de l'aparició d'una vocal anaptíctica en el grup fr- (*hrèisho* > *herèisho*; vegeu *ALG* VI: 2108), sinó d'una pròtesi inicial per facilitar l'articulació (*hrèisho* > **ehrèisho* > [ej]*rèisho*). Sobre això, vegeu Coromines (1990: 33-34).

> La repartició local entre la forma en *-e*, i la predominant, correspon al límit dels NLL pre-gascons en *-o*, però aquí hi ha, de més a més, caiguda aquitano-vascònica de la -N- intervocàlica, seguida de la reducció del diftong

Coromines cita exemples trets de Rohlfs, Dupleich, Lespy o fins i tot Millardet que atesten *-o* àtona final en altres punts pirinencs, a Sent Gaudenç o a les Lanes, però això no modifica sorprenentment el seu punt de vista sobre la *pregasconitat* de *herèisho*. Tanmateix, les formes amb *-o* àtona final (amb segments inicials que suposen *her-* o *hr-*, realitzat amb una vibrant inicial més o menys evident) no només són pròpies d'aquells indrets, sinó que són ben bé amplament majoritàries al conjunt del territori gascó. L'*ALG* (I: 157; 'frêne') les situa a tot el departament dels Pirineus Atlàntics, dels Alts Pirineus (amb l'única excepció de la Varossa) i del Gers, en bona part del Comenge, en un sector meridional gens menyspreable de les Lanes i fins en punts de l'Òlt e Garona o en un indret del Tarn e Garona. Les formes amb *-e* només fan acte de presència en sectors de les Lanes o al Medoc (on ja poden presentar *fr-*) i, concretament, el tipus *herèishe* (o *hrèishe*, encara, en algun punt) és propi d'una àrea que no acaba de recobrir l'espai del gascó pirinenc oriental: Varossa, Luishon, Mèles, Arguenòs, Saleish, Era Hitèra i el Coserans. Sembla difícil, per tant, fer passar per *pregascó*, propi d'una part de la Vall d'Aran, allò que és majoritari en el conjunt del dialecte. De fet, la dualitat dels resultats de -ĭNU en *-e* o en *-o* és un fet ben conegut en gascó que el mateix Coromines (1972: II, 145-146) va abordar uns anys abans,[16] cosa que fa encara més xocant aquella adscripció.

Ben mirat, tot i que la Vall d'Aran estigui envoltada de zones amb *-e* (*herèishe*) que són la continuació, en el nivell geogràfic, del *frèishe* que apareix en llenguadocià meridional i del posterior *fraisse* (*ALF* III: 611), fins i tot podríem establir una connexió territorial amb el tipus majoritari en *-o* tenint en compte que el mateix *ALF* va enregistrar precisament *herèisho* a Luishon, contràriament al terme *herèishe* que hi situen l'*ALG* o Sacaze (1891: 106). Això podria provar que *herèishe* hauria trencat una àrea contínua de *herèisho* que s'estendria des de l'Atlàntic fins a la frontera amb el català. En definitiva: tot i que es digui que *herèisho* seria un cas «a penes subjecte a reserva» (Coromines 1990: 55), el cas és que les reserves sobre la seua *pregasconitat* són més aviat aclaparadores.

16. Per una aproximació detallada a aquesta qüestió (amb referències a altres treballs que se n'ocupen), és imprescindible de reenviar a Sauzet / Brun-Trigaud (2014), autors que s'encarreguen de manera detallada dels proparoxítons llatins d'aquest tipus, amb -N- intervocàlica en la seqüència posttònica, i dels resultats en *-o, -e* o *-i*, segons el cas. FRAXINU, doncs, no és pas un exemple on «-ū peut passer à [u]», com simplifica excessivament Massourre (2012: 106), que desatén les àtones finals que ens ocupen mentre reporta sobretot exemples aranesos de Coromines.

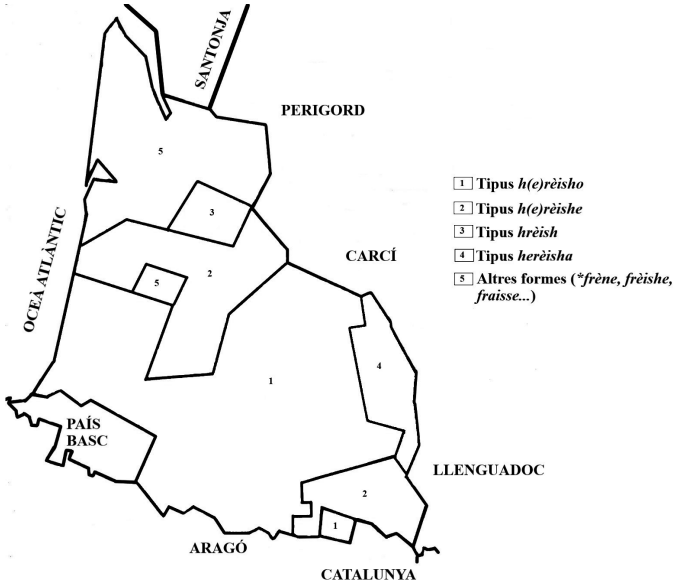

Mapa 2. Designacions del freixe en gascó segons l'*ALG* (elaboració pròpia)

Les nostres informacions confirmen la distribució de *-e* i de *-o* a l'interior de la Vall d'Aran que dibuixa Coromines. Tanmateix, ens consta, a més, una variant [a]*rèisho* que ocuparia un sector gens menyspreable de la comarca, a cavall entre les parts baixa i central (en punts com Arres, Vilamòs i fins i tot Aubèrt), que sembla que fins ara no ha estat assenyalada i que no cal confondre amb els [ar]*èisho* amb vibrant del Bearn (*ALG* 1: 157), on es manifesta el «caractère permanent de la prothèse» (Séguy 1953: 262) davant de [r]- inicial.

Coromines (1990: 19) ja va observar casos en què [e] pretònica passa a [a] en aranès (també davant de vibrant o bategant).[17] Fenòmens d'ultracorrecció, sumat al fet que abans i després hi hagi alhora una vocal semitancada (o *més* tancada), faciliten un cert polimorfisme de determinats mots en la pretònica i fins en la tònica. Així, *acrifolu > *areu*, i *er areu* > *er ereu* (Carrera 2004: 192-194);[18] *espartenhes* > *espertenhes* (Heyns 1938: 155); *es esclètes* [com Coromines 1990: 446] > *es escletes* (i hi ajudaria

17. Cal dir que segurament barreja fenòmens d'índole diversa, des d'obertures espontànies a veritables assimilacions o dissimilacions, a més de fets derivats de la fonètica sintàctica (*era (a)nsunha* > *era ensunha*, *era (e)nclusa* > *era anclusa*, etc.).

18. De fet, contràriament al que dona a entendre Coromines (1990: 281), *ereu* és àmpliament majoritari en aranès.

potser el diminutiu *-eta* < -ITTA). Un fenomen d'aquesta mena podria haver afectat *vel*[e]*dre*, mot de què ens encarregarem més avall (§3.3).

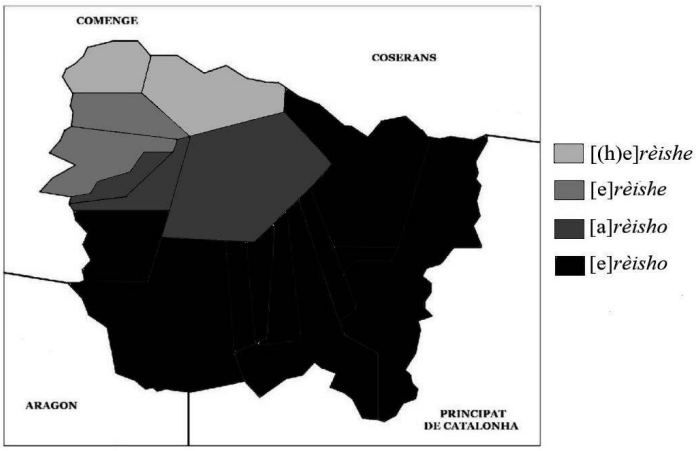

Mapa 3. Designacions del freixe en l'occità de la Vall d'Aran

3.2 *Gimbro*, 'ginebre'

El terme *gimbro* —o transliteracions o transcripcions que volen representar-lo— ha estat recollit en treballs com Condò (1914: 14) o Vergés (2009: 297). També devia ser *gimbro* el que Krüger (1995: 46) va poder sentir a Tredòs, tot i que transcrigui una [o] àtona final. Griera (1914: 37, 96), per la seua banda, atribueix una forma que suposa igualment *gimbro* a Vielha, Salardú, Montcorbau i fins i tot a Canejan. Si fem un cop d'ull al treball de Bernhard (1987: 38), hi consta també una transcripció fonètica de *gimbro* que no és adscrita a cap localitat. Hi suma un *ginèbro* d'Arròs (*Juniperus communis var.*), 'zwergwüchsiger Wacholder', que discrepa de les formes anteriors.

Heyns (1938: 136) ja va recollir *gimbre* a Sant Joan de Toran i a la localitat comengesa de Sierp, tot i que alhora va atribuir *gimbro* a Mèles, a tocar de Canejan ('Wacholder'), cosa que contrasta amb el *gimbre* que hi va recollir Séguy (1953: 131) i també l'*ALG* (I: 166, 'genévrier'), que per altra banda situen *ginèbre* a Casau (Séguy 1948: 95) al costat de «*rradiméts dé ʒímbre*» per als «fruits». Soler i Santaló (1998: 358, 31) recull, a més, «*gembro*, ginebre», que recorda la forma luixonesa *gembre* de l'*ALG*, també present en Sarrieu (1903: 359) o Sacaze (1891: 109) i que es manifestaria en col·lectius com *gembreda* (Sacaze, ibídem; Séguy 1952: 21).

Coromines contribueix a aclarir aquest panorama en què hi ha diverses formes sense una distribució territorial clara (*gimbro, gimbre, ginèbre, gembro, ginèbro*). Segons ell (Coromines 1990: 478), *gimbre* s'usaria a Canejan (Sant Joan de Toran inclòs) i *gimbro* a la resta de la Vall d'Aran, terme que assegura haver registrat en disset pobles. En algun punt com Benós recull una forma «manllevada» *ginèbre*, que també apareixeria en la denominació *òli de ginèbre* en altres punts (Casau, Unha). Tot i això, aquest ungüent, «tant [*sic*] usat pels pastors», es diria *òli de gimbre* «pertot (segons crec)». Les nostres dades posen igualment en qüestió les informacions de Griera sobre Canejan, l'*ALG* o Heyns i coincideixen en bona part amb les de Coromines. Efectivament, *gimbre* és la forma de Canejan, mentre que *gimbro* se sent a la resta de la comarca. Si avui hi ha alguna excepció local, potser cal situar-la en algun lloc de Naut Aran com Tredòs, on vam poder obtenir *ginèbre* al costat de *gimbro*. Pel que fa a l'oli, però, si bé *òli de gimbre* encara apareix a Les (al costat, per tant, de *gimbro*), a Bossòst ja usen *òli de gimbro*. Digui el que digui Heyns, per cert, *gimbre* és el terme de Mèles, que Dinguirard (1976: 55) ja va recollir a la vall veïna de Gèr [«genévrier (*gimbre*)»].

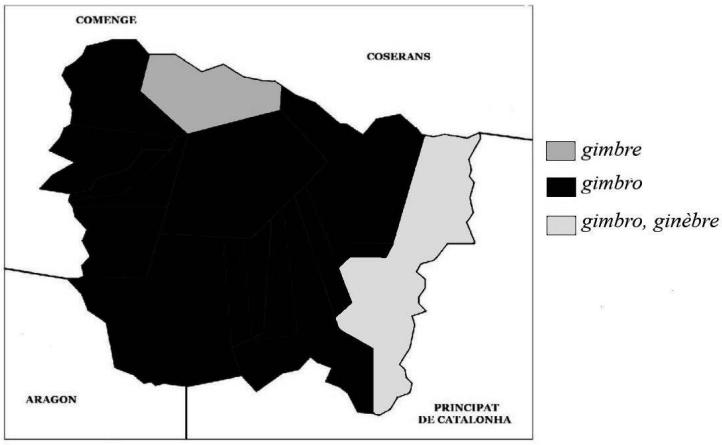

Mapa 4. Designacions del ginebre en l'occità de la Vall d'Aran

Segons l'*ALG* (ibídem) el gascó presenta diversos tipus concurrents. *Genebrèr* ocupa la meitat occidental del domini (*genebrèir* cap al nord-est; *genebrièr* o directament *gene*[v]*rièr* cap al Baix Ador, amb una labiodental encara més indicativa de manlleu), on tanmateix no se n'obtenen denominacions en molts punts atlàntics. *Ginèbre*, per la seua banda, impera en bona part del gascó garonenc, mentre que *nhèbre* és el resultat d'una part del Gers i d'una desena de punts dels Alts Pirineus, segons una evolució fonètica

que hem de comparar amb la que dona *(a)nhèsta* < GENESTA (vegeu Carrera 2020b: 201). *Gèbre* (Gers tolosà, baix-comengès) o *gèbe* (o *gebe*; coseranès)[19] ja representarien solucions regulars, segons la fonètica gascona,[20] d'una forma *JĬNĔPIRU (*DECat* IV: 496) o també de *JENIPERU (*REW*: 4624; *FEW* V: 75): **ge(n)èbre* > *gèb(r)e* (o **ge(n)ebre* > *geb(r)e*). *Gimbre*, al seu torn, sembla ser el mot majoritari a l'Alt Comenge, fins al Manhoac o Lanamesan, mentre que *gembre* és la forma de Luishon, Uelh o Gèrda (a Usèr hi torna a haver *gebre*), i *gembro* la de la vall d'Aura (Àrreu, Tramedaigües). En definitiva, en zones properes a la Vall d'Aran no només hi ha *gimbre* (que ja és el terme de Canejan), sinó *gembre* i *gembro*.

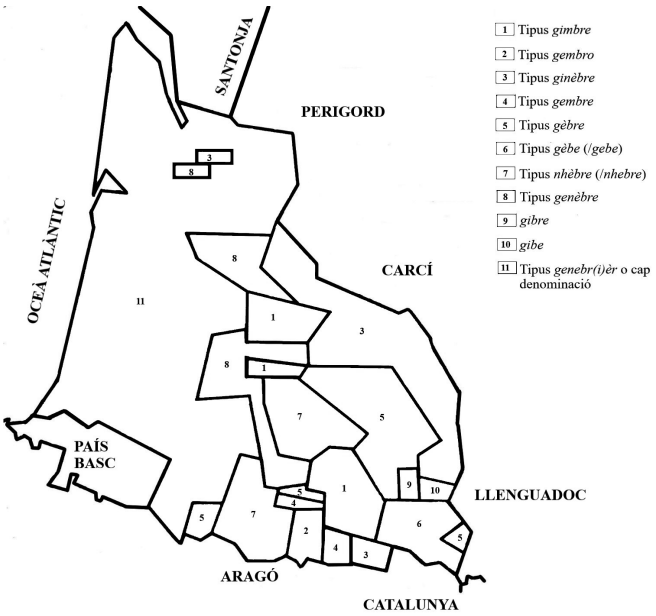

Mapa 5. Designacions del ginebre en gascó segons l'*ALG* (elaboració pròpia)

Per raonar la presència de la nasal, Coromines (*DECat* IV: 497) sosté que formes com l'aranesa majoritària «presenten evolució de JENIPERU», i que la nasalització de la vocal anterior a -N- intervocàlica es manifestaria després en una recon-

19. A Saleish, l'*ALG* testimonia encara una forma que suposa *gebe*, que sembla que correspon a un col·lectiu *geb(e)rau* en pobles de l'Alta Garona com Tolha o Montastruc (vegeu Font Martí 2021: 14-15).

20. Séguy (1953: 225-226) sosté que les formes amb bategant haurien «subi une influence savante» i que només el tipus amb *-be* seria «vraiment direct», però no és ni el primer ni el darrer cas en què una bategant apareix en modalitats gascones en aquest context.

sonantització, amb una «reducció de *ĩé* a *in*» (Coromines 1990: 36), de manera que la seqüència *gimbr-* tindria la mateixa justificació que en portuguès: «anàlogament port. *jimbro* [*zimbro*], llengua on la -n- intervocàlica segueix el mateix camí que en gascó» (Coromines 1990: 478).[21] Séguy (1953: 225), en canvi, proposa que *gembre* hagi estat «déduit» d'algun derivat com *jeniperariu, de manera que un eventual **gembrèr* hauria servit per formar *gembre*. En això és seguit per Cremona (1956: 132), que ja remarca implícitament l'escull que representa el problema de l'accent de la forma llatina i la necessitat d'un grup triconsonàntic que expliqui la seqüència *-mbr-*: «All these syncopated forms require an antecedent with stress after the group npr (> *mbr*): *jeniperariu has been suggested by Séguy [...], from which our forms would be derived». Ben mirat, en la lingüística portuguesa fa molt temps que es va proposar d'explicar *zimbro* «por retracção do acento» en jīnĭp(e)ru (*jiniperus* o *iiniperus* sembla ja atestat a l'*Appendix Probi*)[22] i «absorção posterior pelo primeriro do segundo *ĭ*» (Nunes 1989: 49), cosa que solucionaria el problema de la nasal si, més que una fusió posterior a una caiguda de la intervocàlica, suposéssim una síncope en la posttònica en comptes d'una nasalització de la vocal que desenvolupés després una consonant.

Ben mirat, la hipòtesi que *gimbr-* sigui conseqüència d'un tancament en *gembr-* (tot i la possibilitat, com hem vist, que hi hagi directament ī en la primera síl·laba; *DECat* iv: 497) no deixa de ser interessant,[23] ja que no només la forma de Soler i Santaló podria no ser un error d'audició, sinó que formes com les aureses o luixoneses representarien una etapa anterior al comengès *gimbre* d'acord amb la tendència a «la fermeture» que pot provocar un grup consonàntic (Ronjat 1930-1941: i, 138), tot i que cal admetre que això passa sobretot si el segon element és velar o dental (vegeu com ho resumeix Carrera 2005: 272-274). Tampoc no deixa de sorprendre la semblança geogràfica que presenta l'àrea de *gimbr-* amb la que tenen algunes diftongacions de e tancada davant de nasal en determinades formes (vegeu, per exemple, el cas de *hiéner* a l'*ALG* i: 128, 'fendre la bûche…'; o Carrera 2005: 205-249), que ens permetria somiar

21. Coromines (1990: 36, 449) proposa una explicació paral·lela per a *eslingar* < *exlenĭcare, però la forma de Canejan *eslengar* (que ell no va trobar) i tantes altres amb [e] més enllà de la frontera, assenyalen més aviat cap a una síncope i un tancament *eslengar* > *eslingar* (vegeu Carrera 2005: 293).

22. Vegeu el que en diu Coromines (*DECH* ii: 610). Tot i que l'espanyol *enebro* impliqui ĭ inicial, algunes formes aragoneses podrien suposar aparentment ī (*DECat* iv: 496-497). Elcock (1938: 82) explica que en aragonès hi hagi alhora *chinibro* a més de *chinebro* postul·lant una ī en la tònica que també aplicaria al portuguès (*jenīperu).

23. Podria ser-ne una evidència el topònim *Gembrilha* de Garòs, que Coromines (1990: 478) justifica com una «haplologia de **Gimbrerilha*, dim. de *gimbrera* [*sic*] 'terra abundant en ginebres'». Però res no impedeix —més aviat al contrari— suposar una reducció haplològica en **gembrerilha* (o fins **gembririlha*, amb una assimilació perfectament possible). A la Varossa, on l'*ALG* troba *gimbre*, Séguy (1952: 13) hi situa una forma «*Gembrie*» [*gembria*?] sortida de *jeniperina.

en un **giembro* anterior a *gimbro*. Però tot això només són simples especulacions que, en última instància, van lligades a una qüestió de romanística certament complexa que no podem tancar ara tan expeditivament.

Veient el *gembro* de Marsan (Le Nail & Eygun 2015: 93), Coromines (1990: 478) va dir que la vall d'Aura és una «altra zona de gran arcaisme, on devia mantenir-se el parlar pre-gascó». Cremona (1956: 101-102) va suposar que l'àtona final resultava d'una «false regression» des d'un femení, ja que en aurès *còha* crearia *còho* ('nom de mouton sans cornes') i, per exemple, *veusa* donaria *veuso* ('veuf').[24] I aquí arribem a una possible clau de la qüestió. Aquest mateix lingüista remarcava que en el gascó de la vall d'Aura hi ha hispanismes en *-o* (*garbanço, cigarro, chico...*), però que no tot es podia explicar «as borrowings of Spanish» (Cremona 1956: 99). Segons ell, per exemple, en mots d'etimologia preromana o incerta amb una potencial vibrant final, es manifesta la presència de *-o* àtona, com en *morro* o en *marro* ('bélier'). I el cas és que mentre el primer es repeteix amb *-o* a Luishon o al Coserans (*ALG* II: 400, 'museau'), el segon va des del Bearn ben bé fins a l'Agenès (davant de *marre* o *marri* nord-occidental i de derivats a l'oest; *ALG* II: 537), molt més enllà de tenir una presència limitada a «potser algun punt del Gers», com assenyalava Coromines (*DECat* V: 497).[25] Rohlfs (1977: 127) citava també alguna forma d'aquesta mena, però els seus exemples ja ens fan veure que la cosa pot no afectar únicament formes amb etimologia incerta. *Horno* (sigui dit de passada, idèntic a un topònim aranès) o *vèrno* s'utilitzarien a la vall d'Aspa, i fins i tot també *setro* (< SITERU), nom de l'el·lèbor (Rohlfs 1932: 360; Rohlfs 1977: 70). *Vèrro* [*bèrrou*], per al qual podríem suposar també -U etimològica (vegeu *DECat* IX: 180), s'usaria allí mateix, a Aussau i a Asun, i l'*ALG* (II: 419, 'verrat') el troba en un sector important de les Lanes, el Baix Ador, bona part del Bearn i la part oriental dels Alts Pirineus, a més del llenguadocià de Saurat. Si *mèrlo* (que Rohlfs ja troba a Palay; *DBGM*: 667) sortís de MERULU (*DECH* IV: 87) i no fos una refecció des de *mèrla* (cal dir que la seua àrea és molt similar a la de *marro*), seria un altre exemple del mateix tipus, que segons l'*ALG* (IV: 1423, 'merle') no només ocuparia tot el Bearn, sinó fins i tot part de les Lanes i del Gers. Rohlfs no s'està de comparar aquests casos amb el que passa en català després de vibrant (*carro, ferro, verro...*), però, si bé la vibrant pot

24. Aquesta aplicació com a marcador de masculinitat de *-o* no sembla en cap cas restringida a una única vall pirinenca. L'*ALG* (IV: 1262; 'veuf, veuve'), per exemple, troba formes del tipus *veuso, veudo* o *vedo* a bona part de les Lanes, dels Alts Pirineus i fins a la vall d'Aura, a més d'algun punt del Coserans.

25. Vegeu encara el cas de *amorro*, aplicat a ovins que tenen el «tournis», terme que sortiria d'una base preromana *MUTURRU segons Coromines (*DECat* V: 718) i que, amb vocal àtona *-o*, s'estén fins al Gers segons l'*ALG* (II: 415, 'maladies des ovins'), mentre que en alt-comengès —més al sud, doncs— o canejanès (Coromines 1990: 273) hi ha *amor*.

ser vista com un context *favorable* a *-o* (independentment de l'origen de la forma),[26] no sembla que els casos d'un grup consonàntic amb *r*, d'altra banda més puntuals i sovint isolats als Pirineus, s'hi prestin tan fàcilment. Tot i que avui la presència de *-o* sembli irregular i fins i tot capritxosa geogràficament (amb més o menys fortuna i extensió segons els mots), tal volta podríem imaginar —veient-ne la disseminació acumulada— una extensió pretèrita més àmplia avui manifestada en illots o clapes —segons el cas— al llarg del Pirineu gascó (des d'Aspa fins al Coserans) i de les zones menys *accessibles* al llenguadocià, que podrien ser el darrer testimoni d'una presència de *-o* en certs contextos postconsonàntics compacta territorialment.[27] Aquests casos, que en el context de la vibrant recorden el que es produeix en l'altra branca més iberitzant del diasistema occitanoromànic (és a dir, el català), podrien ser romanalles escampades ça i lla d'una possibilitat (arcaïtzant) coneguda almenys per nombroses varietats gascones abans d'un anivellament generalitzat amb el sistema més comú en occità. Dit de manera simple, si Coromines acceptava l'existència de «finals genuïnes en *-o*» en català (Coromines 1971: 197-209), necessitava en canvi el basc per explicar fenòmens semblants en gascó, per molt que avui potser només siguin residus o fòssils irregulars i esporàdics lligats a certs contextos o referents (però *-o* fins disposaria de funcions tan ben definides com el de marcador contrastiu de gènere masculí a què hem fet referència). Cremona (1956: 99-100) sosté que a la vall d'Aura *-o* «is in many cases optional», que connotaria «humble, inelegant or even definitely unpleasant things» o que, encara, la presència de *-o* contrastaria amb les «more "elegant" forms of the plain». ¿I si tot això fos un símptoma d'un episodi concret d'anivellament que es podria haver repetit en molts altres indrets? Evidentment que tot plegat necessita una exploració més profunda, però, vista la dispersió, el fet que no parlem d'un cas

26. Pel que fa al nom del carro, la forma gascona és habitualment *car* (*ALG* II: 367, 'char'). Lespy i Raymond (*DBAM*: 136) o Palay (*DBGM*: 208) només situen *carro* a Baiona, però *carro* és la carreta almenys en dos punts de les Lanes segons l'*ALG* (II: 352, 'charrette') i directament el carro en un tercer de més septentrional segons l'*ALF* (235, 'char'). A la Vall d'Aran s'usa *vèr* i *car*, i en alguns llocs els expansius *carro* o *vèrro* hi semblen més aviat recents, però això no desmenteix tot el que diem. La qüestió de la vibrant entronca amb la presència de la vocal final del sufix *-arro*, de valor pejoratiu o augmentatiu i comú amb l'iberoromànic (vegeu Menéndez Pidal & Tovar 1958: 180), del qual Rohlfs (1931: 132-134) va recollir tants exemples en gascó pirinenc. Sobre això, val la pena de recordar el següent: «Precisamente en él [el basc] no existe la forma de *-rr-* con final vocálico, sino por contacto con las lenguas románicas, y el valor despectivo o aumentativo no parece primitivo en los nombres en *-ar*, etc. No podemos pues decir que es un sufijo vasco extendido al románico, sino que es una pervivencia mucho más extendida» (Menéndez Pidal & Tovar 1958: 203).

27. Això, en gascó, no tindria res d'excepcional. Pensem en l'article anomenat *pirinenc* (malgrat el que digui Dinguirard [1982], que potser no va calibrar prou l'ocultació de fets gascons en els documents). O vegeu els mapes que dedica Bec (1968) en el seu *album de planches* a l'enclisi dels pronoms àtons o a l'ús del subjuntiu en les subordinades temporals. Els exemples *recessius* d'aquesta mena podrien ser realment abundants.

isolat i que només les zones més *permeables* (àrees septentrionals, gascó garonenc) defugin regularment tots i cadascun dels casos de *-o*, més que no pas fer-nos pensar en bascòfons irredempts, fa més raonable de decantar-se per resultats gascons que han escapat a les tendències generals de la llengua que qui sap si, a més de remuntar-nos a un estadi més conservador i antic que l'actual, exercirien també de darrer testimoni d'un vell pont amb la Iberoromània. Tot i que els grups amb *r* (com en *gimbro* o en *velèdro*, del qual ens ocupem tot seguit; § 3.3) presentin avui menys exemples contextuals paral·lels (i més isolats en uns quants racons pirinencs) de l'eventual manteniment de què parlem, ja hem vist que aquesta conservació de l'àtona final no sembla impossible ni limitada a dues formes concretes, sinó que s'inscriu en un possible fenomen més extens que caldria estudiar diacrònicament més a fons.

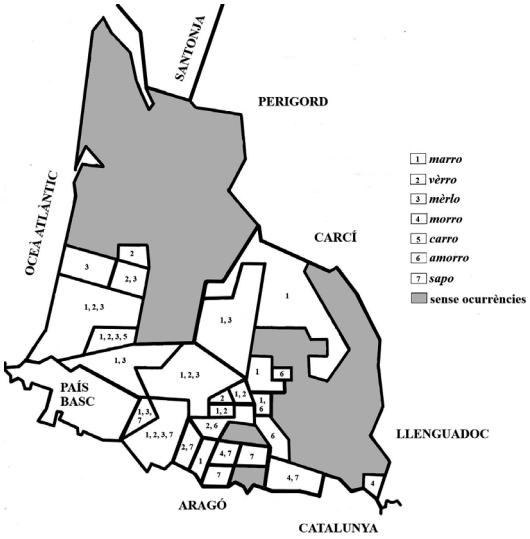

Mapa 6. Ocurrències de *marro, vèrro, mèrlo, morro, carro, amorro* i *sapo* segons l'*ALG* (elaboració pròpia)

3.3 *Velèdro*, 'baladre'

En els treballs anteriors el nom aranès del baladre oscil·la generalment entre tres formes possibles. Un *veledre* amb [e] tònica va ser recollit per Séguy (1948: 94) a

Casau: «Veratrum album (hellébore blanc): *bélédre*». Sembla ser el mateix terme que consta a Equip (1980a), «Beledre», «planta venenosa». Per contra, a Comission (1984: 44) hi ha «Velèdre (baladre)», que suposaria una tònica semioberta. I aquest mateix so vocàlic és el que fa acte de presència tant en el *velèdre* que Bernhard (1986: 31) va recollir a Bausen, Les, Vilamòs, Vielha, Betren i Garòs, com en el *velèdro* de Gessa. Contràriament als exemples precedents, en aquest cas Coromines sembla que només disposava de dades de dues localitats, ja que va obtenir *velèdre* [*belèdre*] a Sant Joan de Toran i *velèdro* [*belèdro*] a Gessa, que compara amb *gimbro* i *gimbre* tot i que la distribució de *-e* i *-o* en aquest cas presenti —com veurem— nombroses diferències amb l'anterior. Segons les nostres informacions, *veledre*, amb una vocal tònica semitancada [e], devia ser propi almenys de tota la part baixa, perquè el cas és que en algunes localitats la denominació es deu haver extingit (Canejan, Arres) i en d'altres quasi només en queda constància en la locució *amarg coma eth veledre* (Les). Altres informants de la zona coincideixen a dir que es tracta d'una planta verinosa («ei podom», Bausen) i a remarcar el seu caràcter agre i fort (Bossòst, es Bòrdes). Al centre de la comarca és on sembla que la decadència del mot és més accentuada (és un terme desconegut a Aubèrt i Vielha), però reapareix a partir de Betren amb la forma *velèdre*, que es repeteix en punts com Garòs o Arties. Tanmateix, la forma de Pujòlo és *velèdro* (Gessa, Salardú, Bagergue, Tredòs), que reapareix en situació de polimorfisme a Garòs. Arreu es repeteixen consideracions sobre l'amargor o la natura verinosa de la planta.

Segons Séguy (1948: 95), el *veledre* obtingut a Casau seria un dels termes que «s'opposent aux formes commingeoises», perquè contrasta amb el tipus *gàreu/gareu/garo/garon* (sobre el qual vegeu Séguy [1953: 240, 357-358]), amb la qual cosa insinua que *veledre* i altres formes semblants serien manlleus: «on les trouve en d'autres points de la chaîne en contact avec l'Espagne (Gavarnie, Couserans)». El mateix Séguy (1953: 116) va recollir *veledre* a Canejan i també a Mèles, *valandre* a Gèrda (on hi veu una contaminació de *balandrar* 'balancer'; Séguy 1953: 175) i *valagre* a Le Pòrt (aquest cop amb intromissió de *agre*; Séguy 1953: 174). Però realment el terme continua en altres latituds. En gascó, Palay (*DBGM*: 97) ja recull *balàdre, balàndre* i *balàyre* (aquesta darrera forma, pròpia de la vall d'Aspa) com a «Ellébore (*veratrum album*, plante)», la qual cosa ja ens fa veure que és absurd que el *baladre* que apareix en alguns dialectes bascos sigui «un manlleu català» que reflectiria el fet que «la terra catalana vagi constituir un focus de propagació dels usos d'aquesta planta» (*DECat* IX: 563). Tant l'*FEW* (XIV: 275) com Rolland (1896-1914: I, 790) mostren, a més, que hi ha descendents de VERATRU escampats pel domini occità (Llenguadoc, Cantal, Provença, Alvèrnia...) i fins i tot en el domini d'oïl, tot i que les formes més corrents en la llengua d'oc presentin —com era d'esperar— una iodització de l'antiga oclusiva, de manera que la

forma canònica seria *varaire*, terme que Mistral (*TDF* II: 1086) ja situava en posició prioritària, al costat de *vraire* (alvernès) o *(a)baraire* (llenguadocià).

La presència del segment *-dr-* en alguns parlars gascons seria, segons Séguy (1953: 237), deguda al caràcter culte de la forma. Per contra, Coromines hi vol veure una prova que «el pre-gascó aranès sembla que conservava TR com a *-dr-*» (Coromines 1990: 330),[28] mentre que, ben mirat, tal volta no seria res més que un residu d'un estadi que en occità s'hauria de catalogar de «très ancien» (Ronjat 1930-1941: II, 220) amb altres exemples paral·lels. Potser resulta pertinent de dir que, a propòsit del *setro* de Lascun que designa l'eufòrbia i també l'el·lèbor (§ 2.2), *-dr-* apareix en el *sidre* de Gimont, al Gers (*ALFSuppl*: 80) o fins a la part occidental de l'Òlt e Garona (Rolland 1896-1914: I, 78).

Per justificar la tònica aranesa (recordem que ell només recull la semioberta, i no pas la semitancada), Coromines (1990: 331) imagina que un hipotètic **veladro* s'hauria creuat amb **veleire* des de *varaire* (a partir també d'un *velaire* dissimilat que no és exactament el que consta a Levy)[29] i una inflexió de la vocal «a la manera gascona».[30] Finalment, però, admet que «aquesta combinació fonètica potser és innecessaria» després de constatar que la forma VERETRUM «està documentada en glosses» i remetre a Séguy, qui «en dóna una explicació raonable». El dialectòleg tolosà, de fet, exposa que el *veledre* de Canejan hauria de venir de VERETRU, que consta en el corpus de Goetz i que resultaria d'un creuament de VERATRU amb VERETRA (Séguy 1953: 175). Sigui com sigui, per a les formes araneses sembla clar que VERETRU implica una Ĕ tònica (ben mirat, *muta cum liquida*) que tindria continuïtat en el *velèdro* o *velèdre* alt-aranès. En la zona en què *-e* àtona final apareix de manera més robusta (Baish Aran), la tònica és [e], cosa que s'avé amb un tancament contextual com els que hem comentat més amunt (*velèdre* > *vel*[e]*dre*; § 3.1). Fet i fet, partint de VERĔTRU, després de tot el que hem vist fins aquí, tant *velèdro* com *veledre* (com també el *velèdre* que sembla obrir-se pas per Naut Aran) sembla que ja no presenten cap obstacle formal.

28. Ho compara amb *ladre* 'albeca', paral·lel al pallarès *llaire* (*DECat* V: 23-24), tot i que recordem que també hi ha *Lairissa* en la seua zona *pregascona*, topònim amb el qual lliga l'etimologia de *ladre* (Coromines 1990: 524). De fet, alguna consideració sobre aquesta forma és, com a mínim, desconcertant: «la mancança de canvi gascó de -TRO en *-i̯* o *-i̯re* es pot comprendre com a resultat de l'entrada tardana d'un mot provinent dels celtes de la plana aquitànica» (ibídem).

29. Al *PDPF* (378) hi ha «*varaire s. m.* hellébore». Sí que hi ha formes amb dissimilació, per contra, en llocs com l'indret indicat de l'*FEW*.

30. Al *DECat* (IX: 563), en canvi, suggereix un «compromís entre l'occità i el pallarès pre-català».

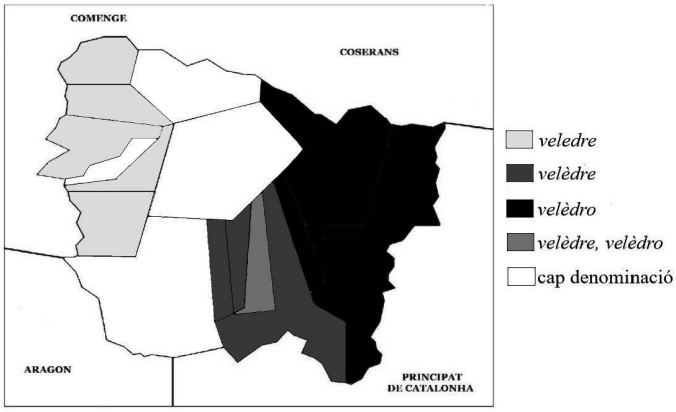

Mapa 7. Designacions del baladre en l'occità de la Vall d'Aran

4. RECAPITULACIÓ

(*a*) Els *fets de fonètica pregascona* de Joan Coromines segurament representen una de les baules febles de l'admirable obra d'aquest eminent romanista català. Sota aquesta etiqueta hi aixopluga solucions lingüístiques de caràcter ben divers, des de fets que encara avui són dialectals d'una zona ben específica a d'altres que reapareixen en territoris occitans situats a distàncies variables, d'arcaismes inusuals a elements que podrien ser vistos com el símptoma d'una transició cap a varietats iberoromàniques, passant per innovacions que han acabat sent més o menys residuals. Aquests casos poden estar només incrustats en la toponímia o aparèixer també associats a certs tipus de referents lexicals i tenir més o menys continuïtat més enllà de la frontera. Si Coromines se serveix de tot aquest catàleg heterogeni per sostenir la hipòtesi de l'existència de parlars bascoides a la nostra zona, el cert és que resulta evident que aquests fets poden aportar nombroses i riquíssimes informacions, però que difícilment ens donen elements que provin que el substrat anterior a la llatinització era d'un tipus determinat i no d'un altre, cosa de la qual potser cal anar a buscar evidències en altres bandes. L'existència d'una frontera *exacta* d'un parlar bascoide a les portes dels Quate Lòcs, a més, no sembla que tingui cap consistència, perquè ni els fenòmens que cita Coromines s'aturen en aquell punt (tot i que gradualment s'esllangueixin a mesura que hom tira Garona avall i s'allunya de les zones geogràficament més isola-

des de la capçalera del riu) ni serveixen empíricament per justificar l'existència d'una varietat substràtica d'aquella mena. En definitiva, parafrasejant Coromines, el que ell denomina *fets de fonètica pregascona* poden ser la prova d'un llenguatge «encara vacil·lant» en un moment determinat, però és molt qüestionable que provin cap balanceig «entre la fonètica ibero-romànica, l'occitana i la bascoide» (Coromines 1990: 17) si no traiem de l'equació el darrer element i si no restringim el primer als casos pertinents.

(*b*) És innegable que la presència de *-o* àtona final en la toponímia aranesa és tan massiva que crida ràpidament l'atenció. Però no és menys cert que tot plegat pot ser simplement una evidència d'un retard en la caiguda d'aquell so vocàlic que, a més, entraria dins dels paràmetres de l'occità general, on la caiguda de *-e* sembla més matinera que no pas la de *-o*, fet que es correspon amb la quantitat d'exemples onomàstics d'una cosa i l'altra a la mateixa Vall d'Aran.

(*c*) Cal acceptar que en gascó hi pot haver formes que, pel seu referent (termes topogràfics o fitonímics o referits a la fauna, a més d'altres vinculats a elements materials *tradicionals*), ja poden afavorir la presència de *-o* per la dosi d'arcaisme que tenen associada. També sembla, al mateix temps, que hi ha contextos que podrien ser-hi més proclius: mots que esdevindrien monosíl·labs en cas de caiguda de la vocal, presència d'una vibrant potencialment final o grups consonàntics amb *r* (cosa que no exclou la combinació de qualsevol dels dos últims amb el primer ni amb els referents que dèiem). Dos dels exemples aranesos que evoca Coromines, amb una distribució desigual des del punt de vista geogràfic, sembla que s'adiuen amb alguna o algunes de les possibilitats que hem descrit, *haro* i *clopo* (el tercer podria ser *sapo*). Però aquests casos no són isolats, perquè zones —sobretot— meridionals de Gascunya ens ofereixen múltiples exemples similars, amb manteniments de l'àtona final *irregulars* i amb una repartició geogràfica d'aparença fins i tot potencialment caòtica, amb espècimens que només apareixen en valls isolades i d'altres en grans extensions de terreny, cosa que potser respondria a l'esquema de romanalles amb sort desigual que han subsistit a l'anivellament general amb el sistema ordinari occità, ja sigui perquè la vocal s'ha mantingut o bé perquè ocupa aparentment el lloc que correspondria a l'esperable *-e*.

(*d*) El cas de *herèisho*, també citat per Coromines com a evidència de *pregasconitat*, seria completament diferent del que acabem de descriure, ja que en gascó *-o* és hegemònic i fonèticament *regular* en els continuadors de FRAXINU, cosa que prova que el savi català no va destriar adequadament els mots i els contextos. Diguem, a manera de desgreuge, que la qüestió de les vocals finals d'aquests proparoxítons amb -N- intervocàlica ha estat tradicionalment plena de

contrarietats.[31] Ja ho apuntava Cremona (1956: 110-11): «[it] has for long been one of those minor problems of Romance phonology that have so far resisted the numerous attacks made upon it». Per sort, alguna contribució recent ha posat una mica d'ordre en aquesta qüestió.

(*e*) En l'àmbit microdialectològic, la distribució dels geosinònims que designen el freixe o el ginebre a l'interior de la Vall d'Aran exposades per Coromines són d'una exactitud extraordinària. Efectivament, *herèishe* només s'usa als Quate Lòcs i *gimbre* a la vall de Toran. Tanmateix, Coromines no va localitzar una variant [a]*rèisho* que sembla ben arrelada en dos dels sis terçons aranesos, almenys en els nostres dies. En el cas del baladre el gran filòleg català tenia dades molt limitades, cosa que li va fer pensar erròniament que era un cas comparable al de *gimbro/gimbre*. Ben al contrari, *velèdro* només s'utilitza al Naut Aran, on també existeix *velèdre* fora del terçó de Pujòlo. *Veledre*, amb una [e] tònica que pot explicar-se com l'altra cara de la moneda del cas de [a]*rèisho*, impera almenys a tot el Baish Aran.

Aitor Carrera
Universitat de Lleida
aitor.carrera@udl.cat
ORCID 0000-0003-2343-6387

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

ALF = J. Gilliéron & E. Edmont (1902-1910) *Atlas linguistique de la France*, París, Honoré Champion, 9 vol.

ALFSuppl = J. Gilliéron & E. Edmont (1920) *Atlas linguistique de la France. Suppléments*, París, Honoré Champion.

ALG = J. Séguy, dir. (1954-1973) *Atlas linguistique et ethnographique de la Gascogne*, París, CNRS, 6 vol.

ALLOc = X. Ravier (1978-1993) *Atlas linguistique et ethnographique du Languedoc occidental*, París, CNRS, 4 vol.

31. L'*ALG* (VI: 2094) tampoc no sembla separar adequadament les coses, perquè barreja els noms del verro, del marrà o de la merla amb els «proparoxytons apocopés» amb nasal intervocàlica com *herèisho*. Una cosa similar podríem dir de Ronjat (1930-1941 I: 248).

ALLOr = J. Boisgontier (1981-1986) *Atlas linguistique et ethnographique du Languedoc oriental*, París, CNRS, 3 vol.

Bec, P. (1968) *Les Interférences linguistiques dans les parlers du Comminges et du Couserans*, París, PUF.

Bernhard, G. (1988) *Die volkstümlichen Pflanzennamen im Val d'Aran*, Wilhemsfeld, Gottfried Egert.

Bersach, J. (1983) «Fauna e floura dera Val d'Aran», *Era Bouts dera Mountanho. Libe d'Or de 1982*, p. 101-108.

Boyrie-Fénié, B. (2005) *Dictionnaire toponymique des communes des Landes et Bas Adour*, Morlans, Cairn.

Campá, M. C. *et alii* (1983) *Ûn* [*sic*] *libret dera Val d'Aran*, Barcelona, Vinyes.

Carrera, A. (2004) «Microtoponímia occitana. Estudi lingüístic d'ua mòstra gascona», Lleida, Universitat de Lleida. Tesina de doctorat inèdita.

Carrera, A. (2005) «Elements de variació diatòpica en el gascó de l'alta conca de la Garona. Afers de vocalisme en l'occità de la Vall d'Aran», Lleida, Universitat de Lleida. Tesi doctoral inèdita.

Carrera, A. (2007) «Un pregasconisme corominià. La diftongació de ĕ davant de -ll- en l'occità de l'alta conca de la Garona», dins E. Casanova & X. Terrado (ed.), *Studia in honorem Joan Coromines*, Lleida, Pagès, p. 49-65.

Carrera, A. (2008) *Entre dues frontères. Estudis de lingüistica occitana*, Lleida, Pagès.

Carrera, A. (2015b) «L'occità de la Vall d'Aran davant dels parlars gascons veïns. Implicacions lingüístiques de la separació política», dins M. T. Ferrer i Mallol *et alii*, *La reintegració de la Vall d'Aran a Catalunya*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. Secció Històrico-Arqueològica, p. 63-96. [<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000215/00000101.pdf>; data de consulta: 11 de març de 2021.]

Carrera, A. (2020a) «Notes de toponymie gasconne. À propos de quelques noms de lieux de Bossòst (Val d'Aran)», dins M. Tamine (ed.), *Circulations linguistiques dans les noms propres. Onomastique occitane — Onomastica occitana*, París, L'Harmattan, p. 311-344.

Carrera, A. (2020b) «Variació geolingüística en la fitonímia de la Vall d'Aran. Les designacions de la gavarrera i el gavarró, el jonc, l'ortiga i la ginesta a l'alta conca de la Garona», *Vox Romanica*, 79, p. 179-212.

Comission de Mèstres (1984) *Libre de lectura*, Lleida, Generalitat de Catalunya.

Condó, J. [Condò, J.] (1914) «Vocabulari aranès», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, 3, p. 1-27.

Coromines, J. (1925) «Etimologies araneses», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, 13, p. 64-70.

Coromines, J. (1931) *Vocabulario aranés*, Barcelona, Imprenta de la Casa de Caridad.
Coromines, J. (1936) «El parlar de Cardós i Vall Ferrera», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, 23, p. 241-356.
Coromines, J. (1971) *Lleures i converses d'un filòleg*, Barcelona, Club Editor.
Coromines, J. (1972) *Tópica Hespérica*, Madrid, Gredos, 2 vol.
Coromines, J. (1973) «Du nouveau sur la toponymie occitane», *Beiträge zur Namenforschung*, vol. viii, 3-4, p. 193-308.
Coromines, J. (1990) *El parlar de la Vall d'Aran. Gramàtica, diccionari i estudis lexicals sobre el gascó*, Barcelona, Curial.
Cremona, J. (1956) «The Dialect of the Vallée d'Aure», Londres, University of London. Tesi doctoral inèdita.
DBAM = V. Lespy & P. Raymond (1998 [1a ed. 1887]) *Dictionnaire du béarnais ancien et moderne*, Pau, Marrimpouey.
DBGM = S. Palay (1980 [1a ed. 1932-1934]) *Dictionnaire du béarnais et du gascon modernes*, París, CNRS.
DECat = J. Coromines (1980-2001) *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona, Curial / La Caixa, 10 vol.
DECH = J. Corominas & J. A. Pascual (1980-1991) *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, Madrid, Gredos, 6 vol.
Dinguirard, J.-C. (1976) *Ethnolinguistique de la haute vallée du Ger*, Lille, Université de Lille iii.
Dinguirard, J.-C. (1982) «L'article *et* [*sic*], *era* du gascon pyrénéen. Archaïsme ou innovation?», *Lengas*, 12, p. 37-61.
Elcock, W.-D. (1938) *De quelques affinités phonétiques entre l'aragonais et le béarnais*, París, Droz.
Equip de redacciun [*sic*] (1980a) «Pasatens [*sic*]», *Terra aranesa*, 8, p. 12.
Equip de redacciun [*sic*] (1980b) «Bet [*sic*] shinhau de vocabulari», *Terra Aranesa*, 10, p. 13.
ETC = J. Coromines (1965-1970) *Estudis de toponímia catalana*, Barcelona, Barcino.
FEW = W. von Wartburg (1922-2002) *Französisches etymologisches Wörterbuch. Eine Darstellung des galloromanischen Sprachschatzes*, Leipzig / Bonn / Basilea, Klopp / Teubner / Zbinden, 25 vol.
Font Martí, M. (2021) *Le Suffixe collectif botanique* -au *dans la toponymie commingeoise*, Tolosa, Universitat de Tolosa - Joan Jaurés. Treball de màster inèdit.
Griera, A. (1914) *La frontera catalano-aragonesa*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
Heyns, K. (1938) *Wohnkultur, Alp- und Forstwirtschaft im Hochtal der Garonne*, Hamburg, Seminär für romanische Sprachen und Kultur.

Jaquetti, P. (1961) «Apport à l'hydronymie du Val d'Aran», dins G. Rohlfs & K. Puchner (ed.), *VI. Internationaler Kongress für Namenforschung (München: 24.-28. August 1958)*, vol. III, Munic, Verlag der bayerischen Akademie der Wissenschaften, p. 437-443.

Krüger, F. (1995 [1a ed. 1936]) *Los Altos Pirineos. Comarcas, casa y hacienda (primera parte)*, Tremp / Osca / Saragossa, Garsineu / Diputación de Huesca / Diputación General de Aragón. [Traducció de l'original alemany]

Le Nail, J.-F. & J. Eygun, eds. (2015) *François Marsan et Jean Soulé-Venture. Lexiques gascons inédits*, Pau, Camins.

Massourre, J.-L. (2012) *Le Gascon, les mots et le système*, París, Honoré Champion.

Menéndez Pidal, R. & A. Tovar (1958) «Los sufijos con *-rr-* en España y fuera de ella, especialmente en la toponimia», *Boletín de la Real Academia Española*, xxxviii, p. 161-214.

Michelena, L. (1987) *Palabras y textos*, Vitòria, Euskal Herriko Unibertsitatea.

Michelena, L. (2011 [1a ed. 1961]), *Fonética histórica vasca*, Sant Sebastià / Vitòria, Euskal Herriko Unibertsitatea / Gipuzkoako Foru Aldundia.

Nunes, J. J. (1989 [1a ed. 1919]) *Compêndio de gramática histórica portuguesa: fonética e morfologia*, Lisboa, Clássica.

OnomCat = J. Coromines (1989-1997) *Onomasticon Cataloniae*, Barcelona, Curial / La Caixa, 8 vol.

PDPF = E. Levy (1991 [1a ed. 1909]) *Petit dictionnaire provençal-français*, Rafèla, Marcel Petit.

Pojada, P. (2009) *Répertoire toponymique des communes de la Région Midi-Pyrénées. Repertòri toponimic de las comunas de la Region Mièjorn-Pirenèus*, Tolosa, Loubatières.

Rabella, J. A. (2007) «Reflexions sobre el substrat preromà al Pallars i la Ribagorça», dins E. Casanova & X. Terrado (ed.), *Studia in honorem Joan Coromines*, Lleida, Pagès, p. 201-216.

REW = W. Meyer-Lübke (1911-1920) *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, Carl Winter.

Rohlfs, G. (1931) «Beiträge zur Kenntnis der Pyrenäenmundarten», *Revue de Linguistique Romane*, 7, p. 119-169.

Rohlfs, G. (1932) «Le patois de Lescun», dins P. Aebischer *et alii*, *Miscelánea filológica dedicada a Antonio Mª Alcover*, Ciutat de Mallorca, Círculo de Estudios, p. 353-387.

Rohlfs, G. (1977 [1a ed. 1935]) *Le Gascon. Études de philologie pyrénéenne*, Tübingen/ Pau, Niemeyer / Marrimpouey Jeune.

Rolland, E. (1896-1914) *Flore populaire de la France, ou Histoire naturelle des plantes dans leurs rapports avec la linguistique et le folklore*, París, Librairie Rolland, 11 vol.

Ronjat, J. (1930-1941) *Grammaire istorique* [*sic*] *des parlers provençaux modernes*, Montpeller, Société des langues romanes, 4 vol.

Sacaze, J. (1891) «Flore populaire de Luchon. Suite & fin», *Revue des Pyrénées*, vol. iii, p. 105-111.

Sarrieu, B. (1903) «Le parler de Bagnères-de-Luchon et de sa vallée», *Revue des langues romanes*, vol. xlvi, p. 317-398.

Sauzet, P. & G. Brun-Trigaud (2014) «L'*aso* e l'*òmi*: una paradòxa de cronologia relativa en gascon», dins C. Alén Garabato, C. Torreilles & M.-J. Verny (ed.), *Los que fan viure e treslusir l'occitan. Actes du xe congrès de l'AIEO*, Llemotges, Lambert-Lucas, p. 486-505.

Schöntaler, W. (1937) *Die Mundart des Bethmale-Tales (Ariège)*, Tübingen, Eugen Göbel.

Séguy, J. (1948) «Noms populaires de plantes au Val d'Aran», dins D. A., *Mélanges offerts à H. Gavel*, Tolosa, Privat, p. 91-98.

Séguy, J. (1950) «Lalanne (Abbé Th.): *L'indépendance des aires linguistiques en Gascogne maritime*». *Annales du Midi*, vol. lxii, 9, p. 85-89.

Séguy, J. (1952) «Toponymes du versant nord des Pyrénées d'origine botanique», dins D. A., *Actas del Primer Congreso Internacional del Pirineo (San Sebastián, 1950)*, vol. vii, Saragossa, Instituto de Estudios Pirenaicos, p. 33-50.

Séguy, J. (1953) *Les Noms populaires des plantes dans les Pyrénées centrales*, Barcelona, CSIC.

Soler i Santaló, J. (1998 [1a ed. 1906]) *La Vall d'Aran (1906)*, Tremp, Garsineu.

Sumien, D. (2006) *La Standardisation pluricentrique de l'occitan*, Turnhout, Brepols.

TDF = F. Mistral (1979 [1a ed. 1878-1886]) *Lou Tresor dóu Felibrige. Dictionnaire provençal-français embrassant les divers dialectes de la Langue d'Oc moderne*, Rafèla, Marcel Petit.

Vergés, F. (2009 [1a ed. 1991]) *Petit diccionari. Castelhan-aranés (occitan)-catalan-francés. Aranés (occitan)-castelhan-catalan-francés*, Vielha, Conselh Generau d'Aran.